

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1915 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående disponerande av medel för understödjande av arbetslösa tobaksarbetare jämte två i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 12 februari 1915 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition (nr 37) har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att av det förslagsvis beräknade belopp av 5,000,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Kungl. Maj:ts förfogande att enligt vissa angivna grunder användas såsom bidrag till understödjande av arbetslösa, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivas i statsrådsprotokollet, använda erforderliga medel till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare.

Beträffande den av departementschefen i frågan lämnade utredningen får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

Härjämte har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *G. Nilsson* i Kristianstad m. fl. väckt motion (nr 199) däri hemställt,

att riksdagen ville besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 37, att understöd till arbetslösa tobaksarbetare må utgå av statsmedel oavsett behovet samt till de belopp och efter de grunder, som i motionen närmare angivits, och att utbetalningen av understödet må, där så är möjligt, ombesörjas av tobaksarbetareförbundet under de kontrollföreskrifter socialstyrelsen kan finna nödigt;

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 6 saml. 15 häft. (Nr 17.)

samt att Kungl. Maj:t bemyndigas att av det förslagsvis beräknade belopp av 5,000,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Kungl. Maj:ts förfogande för understöd åt arbetslösa, använda erforderliga medel för understöd åt arbetslösa tobaksarbetare.

Vidare har till utskottet remitterats en likaledes inom andra kamraren väckt motion (nr 200), däri herr *E. Söderberg* i Stockholm hemställt, att till tobaksarbetareförbundet i Sverige, som ersättning för vad detsamma till följd av riksdagens beslut om tobaksmonopolets införande nödgats utbetala i understöd till arbetslösa tobaksarbetare, utbetala ett belopp av 36,000 kronor.

Beträffande vad motionärerna till stöd för sina förslag anfört får utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

I det yttrande till statsrådsprotokollet, som åberopats i Kungl. Maj:ts proposition (nr 254) till 1914 års senare riksdag angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, framhöll departementschefen, hurusom staten uppenbarligen måste vara beredd att ikläda sig ersättningsskyldighet i viss omfattning gent emot personer, som i samband med monolets ikraftträdande skadades i sitt förvärvsarbete.

I detta hänseende hava också i enlighet med riksdagens beslut i ämnet åtskilliga föreskrifter meddelats i förordningen om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket den 15 december 1914. (Sv. Förf.-saml. nr 437.)

Enligt denna förordning skola ersättningsfrågor i första hand prövas av lokalkommissioner, varefter dessas beslut underställas den för hela riket gemensamma centralkommissionen. Till arbetare, som genom monolets införande förlorat anställning eller sysselsättning inom tobakstillverkningen, kan utgå antingen personlig ersättning eller ock understöd. Ersättningens belopp utgör för yrkesutbildade arbetare minst en medelårsinkomst och för andra arbetare en halv medelårsinkomst. Arbetare, som ej är berättigad till personlig ersättning, kan under vissa förhållanden erhålla skäligt understöd för en gång.

Emellertid hänföra sig dessa bestämmelser till tiden för monolets ikraftträdande den 1 juni 1915. De, som under de nu rådande övergångsförhållandena blivit arbetslösa, hava såsom i statsrådsprotokollet omnämnas erhållit hjälp — förutom på enskild väg och från tobaksarbetareförbundet — genom den understödsverksamhet, som ordnats i enlighet med bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 28 september 1914. (Sv. Förf.-saml. nr 237.) Som bekant tillkom denna understödsverksamhet med anledning av den arbetslöshet och nöd, som kunde

förväntas uppstå i samband med de av det pågående kriget förorsakade rubbningarna å arbetsmarknaden; och bemyndigades Kungl. Maj:t av 1914 års senare riksdag att för ändamålet förskjuta ett belopp av förslagsvis 5,000,000 kronor. Enligt nyssnämnda kungörelse skola understöden till de arbetslösa förskjutas av vederbörande arbetslöshets- och hjälpkommitté (tillsatt jämlikt kungl. cirkuläret den 18 augusti 1914) i den ort, där sökanden vistas, eller av kommunal myndighet. Ersättning av statsmedel lämnas till enahanda belopp, med vilket understöd utgått utav de av kommuner eller landsting för ändamålet anvisade medel, dock högst med respektive 60, 40, 25 och 12½ öre per dag för nedanstående fyra kategorier. Till följd härav torde dylika understöd i sin helhet i regel uppgå till:

för man och hustru	120 öre per dag,
» ensamstående person, som fyllt 18 år	80 » » » ,
» » » » » 15, men ej 18 år	50 » » » ,
» inom eller utom äktenskapet fött barn under 15 år	25 » » » .

Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag innebär, att, med hänsyn till det samband ifrågavarande arbetsbrist inom tobaksindustrien äger med Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut om monopolets införande, understöd till nyssnämnda belopp skola i sin helhet gäldas av statsmedel. I fråga om villkoren för utdelande av nyssnämnda maximibelopp har chefen för civildepartementet uttalat sig sålunda:

»Dessa böra förnämligast äsyfta skapandet av garantier mot, att andra än välfrejdade och självförsörjande personer komma i åtnjutande av understöd från det allmänna i denna form. Eftergivnas kan ej heller kravet på kontroll över de arbetslösas villighet att taga lämpligt arbete. I varje fall bör därutöver de sökandes behov av understöd särskilt prövas samt undersökning verkställas, huruvida icke utkomst genom eget arbete kan beredas dem. Hävdandet av nu angivna principer synes mig vara nödigt, därest understödsverksamheten skall kunna begränsas till sådana oförvällat arbetslösa, som för sitt nödtorftiga uppehälle äro hänvisade till det allmännas stöd.»

Kungl. Maj:ts förslag innebär jämväl, att kommunerna skulle få ersättning även för vad de enligt kungl. kungörelsen den 28 september 1914 redan utbetalt till arbetslösa tobaksarbetare.

Enligt vad Kungl. Maj:t avsett skulle denna särskilda understödsverksamhet omhänderhavas av de kommunala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna, vilka sålunda skulle pröva ansökningarna, öva erforderlig kontroll samt förskottera medel och utdela understöden.

Vidare skulle till vissa av allmännyttiga organisationer anordnade nödhjälpsföretag kunna utgå högst 80 öre per dag för varje vid företaget sysselsatt tobaksarbeterska.

Slutligen skulle den på föranstaltande av Aktiebolaget förenade svenska tobaksfabriker påbörjade bespisningsverksamheten understödjas.

Kostnaderna för den understödsverksamhet från statens sida, varom nu gjorts framställning, hava av departementschefen angivits till 285,000 kronor, därvid dock framhållits, att omkring 100,000 kronor kunde beräknas komma att utgå på grund av de nu gällande föreskrifterna och att allenast återstående 185,000 kronor äro att betrakta såsom merkostnad i anledning av de nyheter Kungl. Maj:ts förslag innebär.

I herr Nilssons m. fl. ovannämnda motion anföres, att det enligt motionärernas mening är oriktigt att som grund för understöd åt tobaksarbetarna lägga den s. k. behovsprincipen. I stället borde understödet utgå med $\frac{3}{4}$ av arbetarnas medelinkomst, beräknat per vecka; och hava motionärerna med denna utgångspunkt föreslagit följande understödsbelopp nämligen:

till cigarrarbetare och övriga manliga arbetare fyllda 18 år	kr. 2: — per dag
till yrkeslärda kvinnor inom cigarrindustrien fyllda 18 år	kr. 1: 70 per dag
till kvinnliga icke yrkeslärda arbetare fyllda 18 år	kr. 1: 15 per dag
till manliga och kvinnliga under 18 år	kr. 0: 80 per dag

Utom dessa understöd borde middagsbespisning enligt vad Kungl. Maj:t föreslagit komma de arbetslösa till del. Beträffande understödsbeloppens utbetalande anse motionärerna, att detta bör ske genom tobaksarbetareförbundet under socialstyrelsens kontroll.

I herr E. Söderbergs i Stockholm motion yrkas, att jämväl en ersättning av 36,000 kronor måtte utgå till tobaksarbetareförbundet för utbetalda understöd.

Då utskottet nu går att yttra sig över de föreliggande förslagen, får utskottet till en början uttala att, enär vissa tobaksarbetare till följd av statsmakternas beslut om statsmonopol å tobak blivit arbetslösa redan före den 1 juni 1915, då monopolet träder i kraft, bör enligt utskottets mening understöd av statsmedel lämnas dessa arbetslösa, till storleken så tillmätt, att däri inrymmes även någon ersättning för mistad arbetsförtjänst.

Det har inom utskottet tagits under övervägande, om icke central-

kommissionen borde erhålla i uppdrag såväl att avväga beloppens storlek som ock att ombesörja deras utbetalande. Då emellertid understöden snarast möjligt böra komma de arbetslösa till del, har utskottet, som icke kan biträda herr Nilssons m. fl. förslag att utbetalningarna skulle ske genom tobaksarbetareförbundet, ansett sig böra tillstyrka vad Kungl. Maj:t i detta avseende föreslagit. På samma grund har utskottet jämväl ansett sig böra ingå i prövning av understödsbeloppens storlek. Härvid kan utskottet å ena sidan visserligen icke dela den i herr Nilssons m. fl. motion uttalade uppfattningen, att beloppen skola uppgå till viss större del av medelinkomsten, men har utskottet å andra sidan med hänsyn till vad utskottet ovan uttalat funnit de av Kungl. Maj:t angivna beloppen vara väl låga. Utskottet anser sig därför böra föreslå följande understöd:

för man och hustru	175 öre per dag,
» ensamstående person, som fyllt 18 år	125 » » »
» » » » » 15, men ej 18 år	70 » » »
» inom eller utom äktenskapet fött barn under 15 år	30 » » »

Beträffande villkoren för understödens utgående torde i huvudsak böra gälla vad i sådant avseende angivits i Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har likväl utgått från att fullständig medellöshet icke skall förutsättas för lämnande av understöd.

Vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om statsbidrag till bespisningsverksamheten bland tobaksarbetare får utskottet tillstyrka.

Då ett bifall till det i herr Söderbergs motion väckta förslaget om ersättning till tobaksarbetareförbundet kan befaras medföra konsekvenser av vittgående art, som icke äro möjliga att nu överblicka, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka nämnda motion.

De ökade statsutgifter, som föranledas av utskottets ovannämnda förslag i jämförelse med vad Kungl. Maj:t förordat, torde enligt inom socialstyrelsen utförd beräkning belöpa sig till omkring 80,500 kronor. Härvid hava de ökade understödsbeloppen beräknats utgå allenast för månaderna mars, april och maj, enär understöden för tiden december—februari redan torde vara utbetalda. Departementschefen har, såsom ovan omförmäls, angivit totalkostnaderna för ifrågavarande understödsverksamhet till 285,000 kronor, men böra samma kostnader enligt utskottets förslag beräknas till 365,500 kronor eller i runt tal 365,000 kronor.

Beträffande sättet för bestridandet av ifrågavarande statsutgifter kan utskottet icke biträda Kungl. Maj:ts förslag utan anser, att för ändamålet bör anvisas ett extra anslag att upptagas såsom förslagsanslag å

1916 års riksstat. Med hänsyn till den ökning i riksstatsutgifterna för nämnda år utöver de av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen beräknade, som föranledes av detta utskottets förslag, anser sig utskottet böra meddela, att, enligt vad utskottet inhämtat, anledning synes föreligga till antagande, att statens inkomster under sistnämnda år av tobaksmonopolet komma att överstiga den för dessa inkomster beräknade summan med åtminstone det belopp, som utskottet nu föreslår till uppförande å riksstaten.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

a) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37 och herr Nilssons i Kristianstad m. fl. motion nr 199 till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder på extra stat för år 1916 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 365,000 kronor; samt

b) att herr Söderbergs i Stockholm motion nr 200 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 16 mars 1915.

På statsutskottets vägnar:

CARL SWARTZ.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

Från första kammaren: herrar C. J. G. Swartz, S. H. Kvarnzelius, O. Jonsson, O. M. Strömberg, H. F. Lamm, H. H. K. Ericson, A. Åström, C. G. Ekman, A. C. Lindblad, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, A. Pers samt

från andra kammaren: herrar A. Ekman, F. W. Thorsson, H. Andersson i Skivarp, K. V. Rydén i Malmö, G. Odqvist, E. A. Nilson i Örebro, N. A. Nilsson i Kabbarp, A. Wiklund, A. Anderson i Råstock, A. R. Lundblad, J. A. Ingvarson och S. Bengtsson i Norup.

Reservation:

av herrar *A. C. Lindblad*, *F. W. Thorsson*, *K. V. Rydén* i Malmö, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock och *J. A. Ingvarson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37 och herr Nilssons i Kristianstad m. fl. motion nr 199 samt med bifall till herr Söderbergs i Stockholm motion nr 200, till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder samt till ersättning åt tobaksarbetareförbundet för utbetalt understöd åt sådana arbetare på extra stat för år 1916 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 401,000 kronor.
